

Teoria rozwoju małego dziecka

***„Dziecko wyjaśnia człowieka dorosłego co najmniej tak samo
a często bardziej, niż dorosły objaśnia dziecko”.***

Jean Piaget

Organizując proces nauczania i wychowania, kierując nim nie można doceniać znaczenia psychologii, gdyż jest ona tą dziedziną wiedzy, której znajomość pomaga w lepszym rozumieniu i kierowaniu zachowaniem i działaniem dziecka.

Teorie poznawcze rozwoju w ciągu życia stanowią jedną z kategorii psychologicznych. Kładą one nacisk na procesy myślowe obejmujące takie elementy jak spostrzeganie, myślenie i rozumienie. Poznawczo – rozwojowe podejście do rozwoju dziecka opiera się na przekonaniu, że podstawowe znaczenia mają zdolności poznawcze i to one kierują zachowaniem. Podejście poznawczo – rozwojowe reprezentują liczne teorie i badania, jednak najbardziej wiąże się ono z pracami szwajcarskiego psychologa Jeana Piageta. Jego teoria bada zmiany w zakresie zdolności myślenia, które pojawiają się na przestrzeni czasu. Okazuje się, że pomimo iż od urodzin Piageta minęło ponad sto lat, jego teoria rozwoju po dzień dzisiejszy uważana jest za unikalną, jedną z najbardziej wszechstronnych i wyczerpujących. Studia teoretyczne oraz wyniki jego badań zaważyły poważnie na kierunku rozwoju współczesnej szkoły i wychowania.

Stadia rozwoju inteligencji.

Piaget opisał stadia rozwoju intelektualnego. Stwierdził, że dzieci przechodzą przez każde z tych stadiów kolejno, w stałym porządku i w podobnym wieku, zgodnie z ogólnie zarysowanymi przedziałami wiekowymi. Tempo przechodzenia przez poszczególne stadia, chociaż w pewnym stopniu zależne od indywidualnego doświadczenia dziecka, jest zdeterminowane przez biologiczne procesy dojrzewania. Rozwój nie może zostać przyspieszony – dziecko musi dojrzeć do przejścia do następnego stadium. Dzieci w wieku np. siedmiu lat są w stanie rozwiązać problemy, które rok czy dwa lata wcześniej były dla nich nierozwiązalne. Wciąż nie dają sobie jednak rady z „zagadkami”, które rozwiązują ich starsi o dwa, trzy lata koledzy. W każdym stadium pojawiają się nowe, bardziej złożone poziomy myślenia, które uzupełniają już istniejące. Aby rozwinąć i osiągnąć dojrzałość intelektualną dziecko musi przejść przez cztery uporządkowane i następujące po sobie stadia.

1. Stadium rozwoju sensoryczno – motorycznego (od urodzenia do 2 lat)
2. Stadium myślenia przedoperacyjnego (od 2 do 7 lat)
3. stadium operacji konkretnych (od 7 do 11 lat)
4. Stadium operacji formalnych (od 11 roku życia)

Młodszy wiek szkolny mieści się w trzeciej fazie, dlatego skoncentruję się wyłącznie na niej.

Dzieci w tym stadium myślą o własnym środowisku bardziej logicznie i wykonują operacje umysłowe, które poprzednio przeprowadzały jedynie „fizycznie”. Stają się one zdolne do formułowania planu poprzedzającego przebieg działania. Ciągłe jednak nie potrafią pojąć abstrakcji. Dziecięce myślenie jest ograniczone do tego co jest bezpośrednio doświadczane i fizyczne. Dzieci nie mogą dogłębnie analizować swoich myśli, ani myśleć o przyszłych problemach. Chociaż potrafią na podstawie tego, co widzą, wnioskować o tym, co jest, nie są w stanie wyobrazić sobie tego, co może być. Ich myślenie jest ograniczone do tu i teraz. Charakterystycznym objawem możliwości jest kształtowanie się pojęć stałości, tzn. rozumienia, że jakaś cech może pozostać niezmienna mimo pewnych przekształceń. W ciągu tego okresu dzieci osiągają stopniowo rozumienie stałości masy (ok. 8 rok życia), ciężaru (ok. 9-10 lat), objętości (ok. 11-12 lat).

Innym przejawem zachodzącego w wieku szkolnym rozwoju poznawczego jest proces klasyfikowania, czyli zdolność do logicznego grupowania przedmiotów według ich

wspólnych cech i właściwości, rozumieją, że element może należeć równocześnie do dwóch klas. Ten rodzaj rozumowania jest ważną częścią funkcjonowania umysłowego, ponieważ przyczynia się do rozwoju zdolności organizowania i klasyfikowania.

Kolejną ważną właściwością tego stadium jest wzrastająca zdolność dziecka do posługiwania się taką operacją jak szeregowanie czyli porządkowanie elementów według ich wielkości. Dziecko, aby rozwiązać problem w sposób logiczny, potrzebuje manipulacji i eksperymentowania na rzeczywistych przedmiotach. Chociaż dziecko znajdujące się w tym stadium ma trudności z rozwiązywaniem w pamięci nast. problemu: „Joasia jest wyższa od Zuzi, Joasia jest niższa od Marysi, kto jest najmniejszy?”, bez problemu rozwiąże go, jeśli dostanie trzy lalki przedstawiające Joasię, Zuzię i Marysię.

Dzięki dziełu Piageta tradycyjny obraz dziecka jako istoty biernej, kształtowanej przez oddziaływanie środowiska, zastąpiony został przez obraz dziecka jako aktywnego poszukiwacza wiedzy. Rozwój poznawczy przebiega w sposób nieodwracalny, w stałej kolejności stadiów. Teoria Piageta w dużym stopniu wpłynęła na dziedzinę edukacji oraz metody nauczania, szczególnie na poziomie szkoły podstawowej.

Chociaż teoria Piageta nie zajmuje się bezpośrednio tym, co dzieje się w klasie szkolnej, jego dzieło ma wielki wpływ na sposób, w jaki dzieci są uczone, zwłaszcza w klasach młodszych. Niektóre edukacyjne wnioski wynikające z jego teorii zarysowałam poniżej:

1. Dzięki Piagetowi rodzice i nauczyciele są świadomi, że dziecięca inteligencja jest jakościowo różna od inteligencji dorosłych. Nauczyciele powinni być wrażliwi na poziom rozwoju dziecka oraz na jego zdolności do rozumienia i używania pojęć różnego rodzaju. Przedwczesne zadawanie dziecku do rozwiązania zadań lub problemów, zanim jest ono gotowe do używania występujących w nich pojęć, spowoduje w rezultacie pomieszanie tych pojęć i niepotrzebny stres oraz może uniemożliwić dziecku ich pełne opanowanie.
2. Piaget podkreślał wagę aktywnego uczestnictwa i interakcji z otoczeniem. Nauczyciel powinien tworzyć odpowiednie środowisko w postaci bogatych, zróżnicowanych materiałów, metod i czynności stymulujących naturalną ciekawość dziecka. Istotę takiego modelu dydaktycznego zamyka w słowach: „rozumieć – to znaczy odkrywać lub odtwarzać przez ponowne odkrycie”.
3. Dzieci na poziomie tego stadium muszą być zaznajamiane z nowymi pojęciami poprzez konkretne przedmioty i stopniowo budować bardziej abstrakcyjne rozumowanie.
4. Nowe pojęcia powinny być łączone w odpowiedni sposób z tym co dziecko już wie i czego już doświadczyło.
5. Piaget zauważył i podkreślał, że metody zwane aktywnymi są jedynymi, które mogą rozwinąć osobowość intelektualną dziecka. Szkoła aktywna promuje wspólnotę pracy, na przemian indywidualnej i zespołowej, ponieważ życie zbiorowe okazuje się konieczne do rozwoju osobowości i to we wszystkich jej aspektach.

Rozważania Piageta cechuje wiara w wychowanie – rozumne i świadome, oparte na gruntownej znajomości czynników i uwarunkowań rozwojowych dziecka. Poglądy świetnego znawcy procesów rozwojowych człowieka zasługują na uwagę, zwłaszcza dzisiaj wobec nasilającej się krytyki szkoły, nauczycielstwa i wychowania.

Opracowała: Urszula Iwona Sokół

Literatura:

Piaget J. *Dokąd zmierza edukacja*. Warszawa, PWN

Piaget J. *Narodziny inteligencji dziecka*. Warszawa, PWN

Piaget J. *Równoważenie struktur poznawczych*. Warszawa, PWN